



INTERNATIONAL

JOURNAL of HUMAN STUDIES

ULUSLARARASI İNSAN ÇALIŞMALARI DERGİSİ

ISSN: 2636-8641

Cilt/VOLUME 2

Sayı/ISSUE 3

Yıl/YEAR: 2019

Gönderim: 10-01-2019 – Kabul: 07-03-2019

**Development Dimension of Security:
Montenegro Case**

**Güvenliğin Kalkınma
Boyutu: Karadağ Örneği**

**Murat Necip ARMAN¹
Selahattin Ertürk ÇİFTÇİ²**

Abstract

Transnational threats become more visible with the growing effect of globalization. In order to deal with these threats in multidimensional and far-reaching way, United Nations found a new security approach in 1994. Human security notion, which is mentioned in 1994 Human Development Report, aims to sustain security in economic, social, political, educational and ecologic manners. Human security emphasizes development as well as individual's security. Human security aims states to achieve development goals so they can be successful to sustain security. Thus, development dimension is added to security by means of human security.

In this article, we try to find answers for two questions that what development means for

Öz

Küreselleşme ile birlikte sınır aşan tehditlerin varlıkları tüm dünyada hissedilmeye başlamıştır. Bu tehditlerle kapsamlı ve çok boyutlu bir mücadelenin sağlanabilmesi amacıyla 1994 yılında Birleşmiş Milletler tarafından yeni bir güvenlik yaklaşımı ortaya koyulmuştur. 1994 tarihli İnsani Kalkınma Raporu'nda ortaya koyulan insan güvenliği kavramı ile birlikte bireylerin ekonomik, sosyal, siyasi, eğitim, sağlık ve çevre güvenliği gibi alanlarda güvenliklerinin sağlanması amaçlanmıştır. Bireylerin güvenliği konusunu öne çıkaran insan güvenliği yaklaşımının öne çıkardığı bir diğer husus kalkınmadır. Devletlerin, kalkınması sayesinde bireylerin güvenliğini sağlama noktasında başarıya ulaşacakları vurgulanmıştır. İnsan

¹Murat Necip Arman, Doç. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, mnarman@adu.edu.tr, Orad: 0000-0002-6873-206X

²Selahattin Ertürk Çiftçi, Öğr. Gör., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Kuyucak Meslek Yüksek Okulu, ciftci.erturk@gmail.com, Orad: 0000-0001-7965-7782

security studies and if there is, any link between European Union's conditionally strategy and States' development and their human security progress. We will examine European Union's conditionality and enlargement strategy on Montenegro whether these strategies caused development and human security progress or not. Montenegro's any progress will be examined though the data from Human Development Reports, Global Peace Index and Transparency International. Finally, based upon achieved progress in Montenegro, the role of European Union for achieving progress in Montenegro and development dimension of security will be explained.

Keywords: *Human Security, Globalization, Development, European Union, Montenegro*

güvenliği sayesinde güvenliğe kalkınma boyutu kazandırılmıştır.

Bu çalışmada, insan güvenliği kavramının güvenlik literatürüne kazandırdığı kalkınma kavramı güvenlik çalışmaları açısından ne ifade etmektedir ve Avrupa Birliği'nin uygulamış olduğu koşulluluk stratejisi ile insan güvenliği ve devletlerin kalkınması arasında bir ilişki var mıdır sorularına Karadağ örneğinden hareketle cevap aranacaktır. Bu çerçevede küresel ölçekte insan güvenliğinin uygulayıcısı konumunda bulunan Avrupa Birliği'nin Karadağ'da uyguladığı koşulluluk stratejisi ve genişleme politikasının Karadağ'da ortaya çıkardığı kalkınma ve insan güvenliği alanındaki ilerlemeler incelenecektir. Karadağ'ın kaydetmiş olduğu ilerlemeler Birleşmiş Milletler tarafından çıkarılan İnsani Kalkınma Raporları, Global Peace Index ve Transparency International'in verileri kullanarak sektörel bazda değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: *İnsan Güvenliği, Küreselleşme, Kalkınma, Avrupa Birliği, Karadağ*

Giriş

Soğuk Savaş sonrası dünyada oluşan sistem çerçevesinde realist güvenlik anlayışının yetersiz kaldığına yönelik eleştiriler giderek artmıştır (Üste, 2018, s. 70). Bunun altında yatan sebepler küreselleşme olgusuyla birlikte devlet sınırlarının giderek önemini kaybetmesi, sınır aşan hareketlerin yaygınlaşması ve tehditlerin de bu yapıya bürünmesi devletlerin ulusal egemenliklerine yönelik vurgunun azalması ve güvenlik çalışmalarında birey ve toplumun daha da ön plana çıkmasıdır.

Geleneksel güvenlik anlayışına yönelik getirilen eleştiriler ve üretilen alternatif güvenlik yaklaşımlarından birisi de insan güvenliği kavramıdır. İlk defa 1994 yılında Birleşmiş Milletler (BM) İnsani Kalkınma Raporu'nda belirtilen bu kavram ile bireylerin güvenliğinin sağlanması öncelik olarak belirlenmiştir (Ovalı, 2006, s. 4.) Buradan hareketle geleneksel güvenlik anlayışında güvenliğin referans öznesi olarak devlet görülmekte iken insan güvenliği kavramı güvenliğin referans öznesi olarak bireyi esas almıştır. Bireylerin güvenliğinin sağlanabilmesi için bireylere yönelik gerçekleştirilecek tehditler

sektörel bazda sınıflandırılmıştır. 1994 tarihli raporda belirlenen sektörler: gıda güvenliği, çevre güvenliği, bireysel güvenlik, ekonomik güvenlik ve sağlık güvenliğidir. Bu belirlenen sektörlerin yanı sıra insan güvenliği toplumsal güvenlik, siyasal güvenlik, eğitim güvenliği ve kimlik güvenliği gibi sektörleri de kapsamaktadır. Bu sektörler kapsamında işsizlik, yoksulluk, kötü sağlık hizmetleri, eğitim hizmetlerine adil ulaşımın sağlanamaması, ekolojik kirlilik, insan haklarının çiğnenmesi, bireylerin kimlikleri sebebiyle ayrımcılığa uğramaları, özgür ve adil seçimlerin yapılamaması, basın ve medya özgürlüğüne kısıtlamalar, sağlıksız gıdalara bireylerin maruz kalması ve bireylere yönelik gerçekleştirilecek fiziksel saldırılar insan güvenliği kapsamında belirtilen tehditlerden bazılarıdır. Belirtilen tehditlerin ortadan kaldırılması sonucu insan güvenliği ile pozitif bir barış durumu arzulanmaktadır.

BM'nin yanı sıra insan güvenliği kavramının gerek içeriği gerekse pratikte uygulanmasına yönelik stratejik belge ve uygulamalara sahip olan bir diğer aktör Avrupa Birliği (AB) olmuştur. AB tarafından çıkarılan Barcelona Raporu, Madrid Raporu ve Berlin Raporu aracılığıyla insan güvenliğine ilişkin AB'nin yorumu ve kavramın içeriğine ilişkin yeni görüşler kazandırılmıştır. Fakat AB'nin insan güvenliğine yönelik çabaları bu raporlar ile sınırlı değildir. Kendi iç politikalarında bireyi merkeze alan ve bireyin güvenliğini önceleyen AB diğer devletler ile olan ilişkilerinde de insan güvenliği kavramının gerektirdiği değerler çerçevesinde ilişkiler yürütmüştür. Bu kapsamda AB'ye üyelik sürecinde AB ile diyalog halinde bulunan devletlerden beklenen reformlar ve uygulanan stratejiler kapsamında bireylerin güvenliklerinin sağlanması hayat standartlarının insan onuruna yakışır bir seviyeye yükseltilmesi ve devletlerin öncelikle vatandaşlarının hak ve özgürlüklerini korumakla yükümlü olarak görülmesi sayesinde üyeliğe aday devletlerin insan güvenliği noktasında gelişim kaydetmelerine olanak sağlanmaktadır. Günümüzde Batı Balkanlar'ı genişleme stratejisine dâhil eden AB, Batı Balkanlar'daki aday devletlere uyguladığı koşulluluk stratejisi aracılığıyla devletlerin hem AB standartlarına ulaşımını hedeflemekte hem de ilgili devletlerin insan güvenliği noktasında gelişim sağlamasına katkıda bulunmaktadır.

Bu çalışmada AB dış ve güvenlik politikası için *de facto* olarak benimsenen ve uygulanan insan güvenliği yaklaşımından hareket edilmiştir. İnsan güvenliği kavramını benimseyen ve genişlemeye ilişkin politikalarında da uygulayan AB'nin izlemiş olduğu koşulluluk stratejisinin aday devletlerdeki insan güvenliği gelişimine katkısı incelenecektir. Çalışmamız kapsamında koşulluluk stratejisinin insan güvenliğine ilişkin etkisini gözlemleyebilmek amacıyla Karadağ örneği ele alınmıştır. Karadağ'ın yirmi birinci yüzyıla girerken Sırbistan'la olan netemeli ilişkisi nedeniyle yeni bir Balkan savaşının merkezi olma ihtimali tartışılırken (Mandacı, 2002, s. 83), AB ile kurduğu angajmanlar neticesinde savaş riski yerine kalkınma konusundaki başarıları konuşmaya başlanmıştır. Bu çalışmada AB'nin Batı Balkanlar'da izlediği koşulluluk stratejisi kapsamında Karadağ'ın insan güvenliği noktasında kaydettiği ilerlemelerin tespiti için BM'nin yayınladığı İnsani Kalkınma Raporları, Global Peace Index verileri, Transparency International'ın yayınladığı raporlar ve konuyla ilgili akademik çalışmalar incelenecektir. Bununla birlikte AB tarafından çıkarılan ilerleme raporları da incelenecektir. Çalışmada kullanılan grafikler bahsi geçen indekslerin dataları kullanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

İnsan Güvenliği ve Avrupa Birliği

Soğuk Savaş sonrası gerek AB antlaşmaları gerekse AB'nin dış ve güvenlik politikasına ilişkin stratejileri insan güvenliği normunun AB tarafından resmi olarak kabul edilmemesine rağmen *de facto* olarak uygulandığını göstermektedir (Kotsopoulos, 2006, s. 12). Bu çalışma kapsamında da AB ve insan güvenliği arasındaki bu ilişkinin varlığı kabul edilmektedir. Diğer yandan insan güvenliğinin AB resmi stratejisi olarak kabul edilmemektedir. Kotsopoulos (2006)'a göre; *de facto* olarak kabul gören ve uygulanan insan güvenliği stratejisinin, AB tarafından resmi bir politika olarak kabul edil(e)memesindeki temel sebep AB anayasasının referandumlar sonucu kabul edilmemesidir (s. 12).

Ağır (2015)'a göre de Hollanda ve Fransa'da yapılan referandumlarda AB anayasasının reddedilmesi AB için insan güvenliği stratejisinin yaratılması şansını sona erdirmiştir (s. 396).

İnsan güvenliği stratejisinin AB tarafından *de facto* olarak uygulanması kapsamında Soğuk Savaş'ın hemen akabinde açıklanan Petersberg Deklarasyonu sonucu AB insan güvenliği uygulayıcısı ve sağlayıcısı kimliğini oluşturmaya başlamıştır (Arman ve Mengüaslan, 2015, s. 390). Bireylerin güvenliğini ve barış ortamını sağlamaya yönelik AB tarafından gösterilen bu çabaların yanı sıra genişleme politikası ve bu politika ile bağlantılı koşulluluk stratejisi, Kopenhag Kriterleri, AB Müktesebatına uyum ve Avrupa Komşuluk Politikası (AKP) gibi araçlar da AB tarafından insan güvenliği normunun yayılmasını sağlamaktadır (Ağır, Gürsoy ve Arman, 2016, s. 46). Ayrıca AB'nin Batı Balkanlar'a yönelik genişleme politikası kapsamında İstikrar ve Ortaklık Süreci ve İstikrar ve Ortaklık Anlaşmaları aracılığıyla Batı Balkanlar özelinden hareketle AB ve çevresinde güvenliğin sürekli sağlanması suretiyle insan güvenliği normunun hayata geçirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Ayrıca AB dış ilişkilerinde insan güvenliğine ilişkin kriz yönetimi, barışı koruma, insan hakları ve demokrasinin geliştirilmesi, insani yardım ve kara mayınlarla mücadele kampanyalarını içeren gelişmeler insan güvenliğinin gelişmesi ve uygulanmasında önemli adımlar olarak kabul edilmektedir (Kotsopoulos, 2006, s. 16-18).

2003 yılında yayınlanan Avrupa Güvenlik Stratejisi Belgesi'nin insan güvenliği ile olan ilişkisi belge kapsamında belirlenen güvenlik tehditleri ile yakın alakalıdır. Belgede ortaya koyulan tehdit anlayışı kapsamında beş temel tehdit belirlenmiştir. Bunlar: terörizm, kitle imha silahları, bölgesel çatışmalar, organize suç ve başarısız devletlerdir (European Council, 2003, s. 3-5). Ayrıca belgede geleneksel güvenlik anlayışından farklı olarak açlık, salgın hastalıklar, ekonomik krizler, küresel ısınma ve doğal kaynaklar üzerindeki mücadeleler gibi yeni tehditlere değinilmiştir (European Council, 2003, s. 6). Belgede bu tehditlerin yer almasına ilişkin yapılan açıklama kapsamında geleneksel anlamda tehdit oluşturan yabancı devlet ordularının artık tehdit kaynağı olmadığı bunun yerine sınır aşan boyutlara ulaşan yeni tehditlerin varlığından dolayı artık hiçbir bireyin devlet sınırları içinde güvenli olamayacağı vurgulanmaktadır (European Council, 2003, s. 2). Belirlenen tehditler Soğuk Savaş sonrası değişen güvenlik anlayışının ve tehditlerin resmi bir belgede ortaya koyulması açısından önem taşımaktadır. Belgede vurgulanan tehditler ile 1994 BM İnsani Kalkınma Raporu'nda bahsedilen tehditlerin benzer noktalara sahip olmasının yanı sıra 1990'lı yıllarda tehdit olarak algılanmayan fakat 2000'li yıllar ile birlikte daha çok irdelenen küresel ısınma gibi konuların da tehdit kapsamına alındığı görülmektedir. Bu açıdan 2003 Avrupa Güvenlik Strateji Belgesi'ndeki tehdit anlayışı insan güvenliğindeki tehdit anlayışına benzer niteliktedir.

AB tarafından ortaya koyulan Barselona Raporu ile ilk defa insan güvenliği ifadesi bir AB resmî belgesinde doğrudan ve detaylı bir şekilde ele alınmıştır. 2004 yılında Ortak Dış ve Güvenlik Politikası (ODGP) Yüksek Temsilcisi Javier Solana'ya sunulan raporda ilk olarak dünyadaki değişen güvenlik tehditlerine dikkat çekilmektedir. Rapor kapsamında güvensizliğin artık sadece askeri kaynaklı olmadığı deprem, salgın hastalıklar, çatışmalar, yoksulluk, uyuşturucu ve insan kaçakçılığı gibi tehditlerin de günümüzde güvensizliğe yol açtığı vurgulanmaktadır. Ayrıca raporda tehditlere ilişkin, devletlerin kendi vatandaşlarına yönelik tehdit oluşturabileceği yönünde ifadeler yer almaktadır (Barcelona Report, 2004, s. 8).

Raporun tarihi ve ortaya koyduğu tehdit anlayışına dikkat edildiğinde 2003 yılında yayınlanan AB Güvenlik Stratejisi Belgesi'ndeki güvenlik anlayışı ile uyum içinde olduğu tespit edilmektedir. Dolayısıyla AB'nin 2003 yılında yayınlanan Güvenlik Stratejisi Belgesi ile değişen güvenlik anlayışının Barselona Raporu ile de devam ettiği görülmektedir. Rapor kapsamında belirtilen tehditlerle mücadelede AB için en uygun güvenlik stratejisinin insan güvenliği olduğu vurgulanmaktadır. Barselona Raporu kapsamında güvenlik stratejisi belgesinden hareketle ortaya koyulan tehditlerle

mücadelede AB'nin insan güvenliğine ilişkin kapasitesinin nasıl artırılacağı sorunu üzerinde durulmuştur.

Rapor kapsamında ilk olarak AB'nin insan güvenliği anlayışının nasıl olması gerektiği ve hangi ilkelere dayanması gerektiği açıklanmıştır. Bu kapsamda AB insan güvenliği stratejisi için yedi ilke belirlenmiştir. Bunlar: insan haklarının önceliği, şeffaf politik otorite, çok taraflılık, aşağıdan yukarıya yönetim stratejisi, bölgesel odak, yasal enstrümanların kullanımı ve makul güç kullanımıdır (Barcelona Report, 2004, s. 14-20). Belirtilen ilkelerin insan güvenliği ile alakası ve neden insan güvenliği stratejisinin bu ilkelere dayanması gerektiği de açıklanmıştır. İnsan haklarının önceliği ilkesi kapsamında insan haklarının çiğnendiği otoriter yönetimlerin uzun vadede istikrarlı bir yönetim olmadığına dikkat çekilmektedir. Ayrıca istikrarsız ya da başarısız bir devletin de küresel anlamda diğer devletler için bir tehdit oluşturacağı varsayılmaktadır. Buradan hareketle insan haklarına saygılı bir devletin sağlanması ile terörizm, organize suç ve başarısız devletler gibi tehditlerin önüne geçilebileceği vurgulanmaktadır. Ayrıca bu ilke kapsamında, insanlık suçu işleyenler hakkında ceza mahkemelerinin kurulması da öngörülmüştür (Barcelona Report, 2004, s. 15). Bu sayede devlet eliyle ya da diğer silahlı grupların işlediği suçlardan mağdur olan bireyler için adaletin sağlanması amaçlanmıştır. Bu ilke ile insan güvenliği kapsamında bireyin önemi tekrardan vurgulanmaktadır.

2016 yılında ODGP Yüksek Temsilcisi Federica Mogherini'ye sunulan Berlin Raporu'nda ise insan güvenliğine ilişkin yeni kavramların ortaya atıldığı görülmektedir. Bu kapsamda raporda çatışmalara yönelik ikinci nesil insan güvenliği stratejisinin izlenmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Berlin Report, 2016, s. 4). AB tarafından ortaya atılan bu kavram ile 1994 BM Raporu ile ilk defa literatüre giren insan güvenliği kavramına ilişkin yeni bir yorumun ortaya çıktığı görülmektedir. Raporda ikinci nesil insan güvenliğinin ne olduğu açıklanmaktadır. Bu rapora göre ikinci nesil insan güvenliği küresel problemlere karşı ekonomik, politik, hukuki yönleri içine alan, bireysel ve kolektif, aşağıdan yukarı ve yukarıdan aşağıya yönetimi içeren, küresel, bölgesel ve yerel boyutları içeren bir yaklaşım olarak tanımlanmaktadır (Berlin Report, 2016, s. 4).

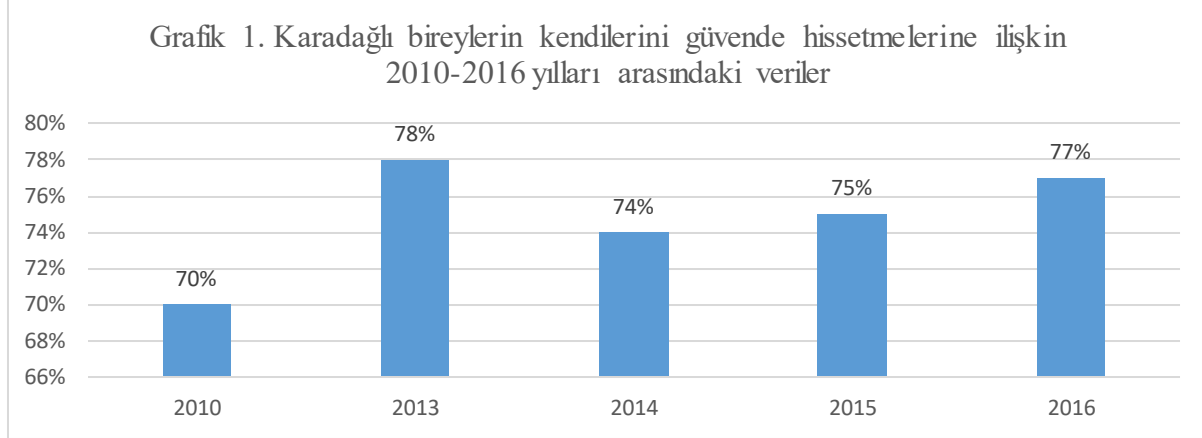
Rapor kapsamında ortaya koyulan bir diğer yeni kavram ise hibrit barış kavramıdır (Berlin Report, 2016, s. 8). İnsan güvenliği stratejisi kapsamında nihai olarak devletlerin ve bireylerin hibrit barışı amaçladıkları belirtilmektedir. Rapora göre hibrit barış, insani yardım, arabuluculuk çabaları, çatışmayı önleme, çatışmayı sonlandırma ve çatışma sonrası yeniden inşa süreçlerini kapsayan bir kavramdır (Berlin Report, 2016, s. 8). Tanımdan hareketle hibrit barış çatışma öncesi-sırası ve sonrası yapılacakları ele alan bir kavramdır. Ayrıca bu kavram kapsamında güvenlik sorunlarına ilişkin kısa vadeli, aceleci ve geçici çözümler değil uzun vadeli ve yapısal çözümlerin üretilmesi amaçlanmaktadır (Berlin Report, 2016, s. 9-12). Hibrit barış kavramı ile sadece bireylerin güvenliklerinin sağlanması amaçlanmamakta bunun yanı sıra devletlerin kalkınması ve bireylerin refah seviyelerinin artırılması da hedeflenmektedir.

UNDP Verilerine Göre Karadağ'daki İlerlemeler ve Bu İlerlemelere Avrupa Birliği'nin Etkisi

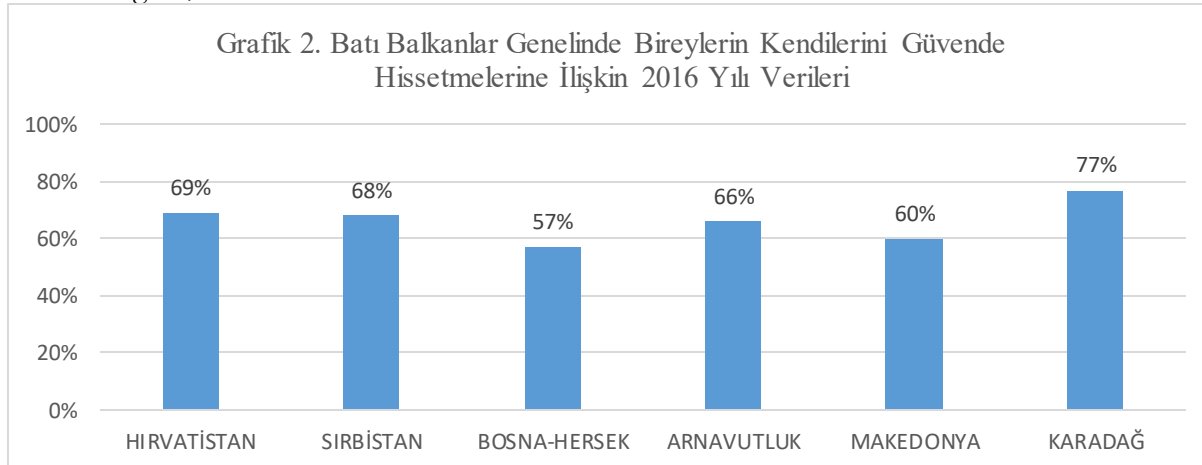
Birleşmiş Milletler İnsani Kalkınma Programı (UNDP) tarafından hazırlanan indekste temel olarak üç parametre esas alınarak devletlerin sıralandığı tespit edilmektedir. Bu parametrelere ekonomik göstergeler için kişi başı hasıla, sağlık göstergesi için ortalama insan ömrü ve eğitim alanındaki göstergeler için ortalama eğitim süresidir (UNDP, 2016a, s. 81). UNDP tarafından hazırlanan insani kalkınma indeksinin içeriğinden hareketle devletlerin insan güvenliği alanında gösterdikleri gelişimlerin bu indeks aracılığıyla görülebileceği tespit edilmektedir. BM tarafından 1994 yılında yayınlanan İnsani Kalkınma Raporu'nda insan güvenliğinin alt güvenlik sektörleri olarak ekonomik güvenlik, gıda güvenliği, sağlık güvenliği, çevre güvenliği ve birey güvenliği sektörlerinin yer aldığı bilinmektedir. (UNDP, 1994, s. 24-25). İnsani kalkınma indeksinde de ekonomi, sağlık, eğitim, çevre, birey ve siyasal güvenliğe ilişkin nicel parametrelerin bulunması devletlerin insan güvenliği konusundaki gelişimlerini

ölçme fırsatı vermektedir. İnsani kalkınma indeksi ve devletlerin insan güvenliği konusundaki gelişimleri arasındaki ilişkiden hareketle bağımsızlığından günümüze Karadağ'ın insan güvenliği konusunda kaydetmiş olduğu ilerlemeleri incelemek ve bu ilerlemelere AB'nin ne ölçüde katkı sağladığını tespit etmek gerekmektedir.

İnsani kalkınma indeksinde de bireylere yönelik gerçekleşen şiddet eylemlerine ilişkin veriler bireylerin kendilerini güvende hissetmeleri oranı ve cinayet oranı parametresidir. Bireylerin kendilerini güvende hissetmelerine ilişkin oran, devletin bireyleri şiddetten koruma ve kendilerini fiziksel olarak güvende hissetmelerini yansıtan bir parametre olarak karşımıza çıkmaktadır.



2010 yılında bireylerin kendilerini güvende hissetmelerine ilişkin oran %70 civarında iken 2016 yılına kadar geçen sürede bireylerin güven algısı sürekli artan bir ivme göstermiş ve son olarak 2016 yılındaki verilere göre Karadağ'daki bireylerin kendilerini güvende hissetmelerine ilişkin oran %77 civarında gerçekleşmiştir. (UNDP, 2014, s. 40). Karadağ'daki bu oran bireylerin güvenliğinin sağlanmasında devletin başarılı bir konumda olduğunu göstermektedir. Karadağ'ın birey güvenliği açısından sağlamış olduğu ilerlemeyi görebilmek amacıyla Batı Balkanlar'daki diğer devletlere oranla görece başarısının ya da başarısızlığının ortaya koyulması gerekmektedir. Bu çerçevede 2016 yılı verilerine göre;



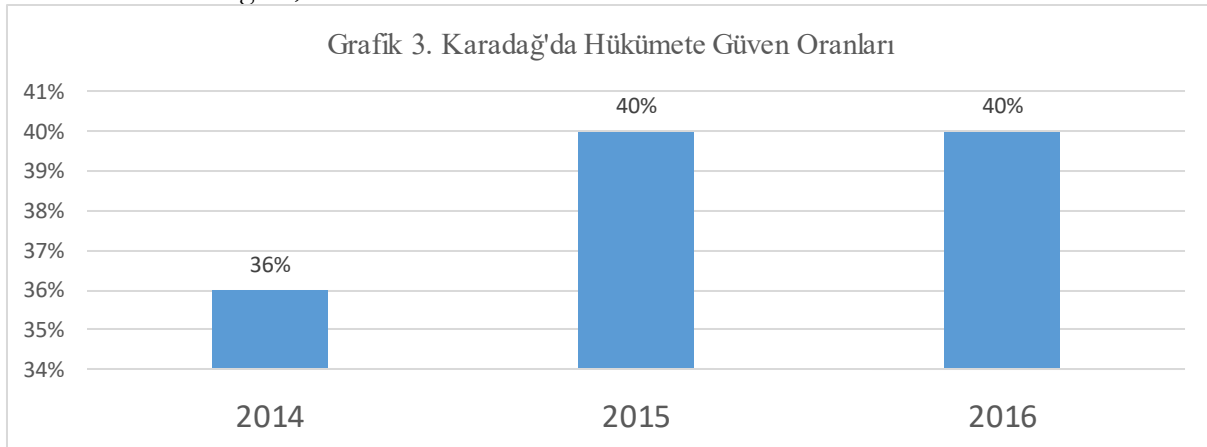
Hırvat bireylerin kendilerini güvende hissetmelerine ilişkin oran %69, Sırp bireylerde bu oran %68, Bosna-Hersek'te %57, Arnavutluk'ta %66, Makedonya'da %60 ve Karadağ'da bu oran %77 olarak gerçekleşmiştir. Karadağlı bireylerin kendilerini güvende hissetmelerine ilişkin Hırvat bireyleri

de geçen bu oran, Hırvatistan'ın bir AB üyesi devlet olduğu da göz önünde bulundurulduğunda Karadağ'ın birey güvenliği açısından bölgedeki görece başarısını gözler önüne sermektedir.

Bireylerin güvenliğinin sağlanması noktasında olumlu ilerlemeler sağlayan Karadağ, bu ilerlemeleri büyük ölçüde gerçekleştirmiş olduğu AB reformlarına borçludur. Bu kapsamda bireylerin her türlü şiddet içeren eylemlerden korunmasına yönelik AB tarafından beklenen reformlar çerçevesinde Karadağ'da kadına şiddeti azaltmak için 2011-2015 yıllarını kapsayan eylem planı kabul edilmiştir (European Commission, 2011, s. 47). Bu plan ile toplumda kadınlara yönelik şiddetin önlenmesi amaçlanmaktadır. Karadağ'da bireylere yönelik şiddet içeren eylemler gerçekleştirebilecek bir diğer olgu organize suç örgütleridir. Organize suç örgütlerinin ülke genelinde işlemiş olduğu silah kaçakçılığı, uyuşturucu kaçakçılığı, insan kaçakçılığı, yolsuzluk ve kara para aklama gibi suçlar sebebiyle, bireylerin gündelik hayatlarında kendilerini güvensiz hissetmelerine yol açtıkları görülmektedir. Bu çerçevede organize suç örgütleri yüzünden bireylerin kendilerini güvensiz hissetmelerinin önüne geçebilmek amacıyla Karadağ polisi ile Europol arasında organize suçlarla mücadelede iş birliği anlaşması imzalanmıştır. Ayrıca organize suçlarla mücadelenin daha etkili olabilmesi amacıyla Karadağ'da organize suçlarla mücadele özel savcılık makamı kurulmuştur (European Commission, 2016a, s. 53). AB'nin desteği ile gerçekleştirilen bu reformlar aracılığıyla organize suçlarla etkin bir mücadele için gereken kurumsal ve insani kapasitenin sağlandığı görülmektedir.

Organize suç örgütlerinin gerçekleştirdiği uyuşturucu kaçakçılığı ülkede özellikle gençlerin uyuşturucuya erişimini kolay hale getirmektedir. Bu durum genç bireyler başta olmak üzere, bireyleri ve toplumu tehdit eden bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tehditle mücadele amacıyla AB bünyesinde yer alan Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı Gözlem Merkezi (European Monitoring Center for Drugs and Drug Addiction) ile Karadağ arasında iş birliği anlaşmasının imzalandığı görülmektedir (European Commission, 2015a, s. 66). AB tarafından Karadağ'a sunulan bu destek ve Karadağ'ın göstermiş olduğu bu iş birliği sayesinde bireylerin kendilerini güvende hissetmesini sağlayacak ortamın oluşturulmaya çalışıldığı gözlemlenmektedir.

Karadağ'daki siyasal güvenliğe ilişkin veri hükümete ve yargı sistemine güvene ilişkindir. İnsani kalkınma indeksine göre;

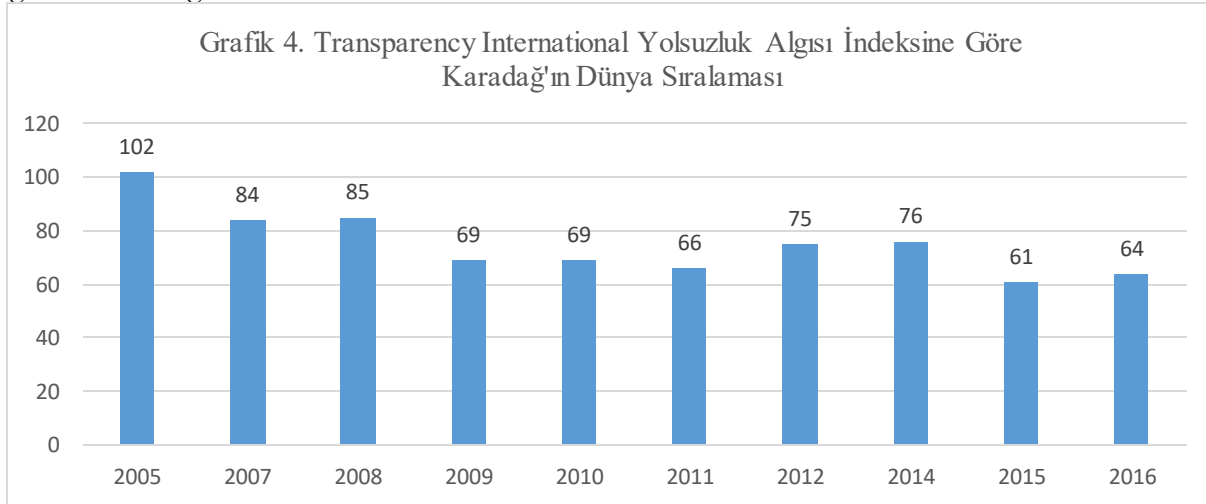


İlk defa 2014 yılında UNDP raporlarında Karadağ'daki hükümete güvene ilişkin veriler yer almıştır. Bu kapsamda 2014 yılında %36 oranında gerçekleşen bu oran 2016 yılına gelindiğinde %40'a yükselmiştir (UNDP, 2016b, s. 250-253). Her ne kadar az bir ilerleme kaydedilmiş olsa da %40'lık bir oran bireylerin hükümetlerine güvenleri noktasında soru işaretleri oluşturmaktadır. Bu veri tersten okunacak olursa hükümete ve yargıya olan bu güvensizlik gerek seçimlerde gerekse yasama tarafından yapılacak olan yasa tasarılarında toplum nazarında hep bir yolsuzluk ve güvensizlik imajının olduğunu

göstermektedir. Siyasi elitlere olan güvensizlikle dolaylı olarak ilişkili olan yargıya olan güveninde %40 gibi düşük bir seviyede kalması siyasi iktidar tarafından gerçekleştirilecek yasama faaliyetlerinin denetimi noktasında yargıya olan güvensizliğe işaret etmektedir. Bu açıdan demokratik yönetimlerde olması gerek güçler ayrılığı ilkesine Karadağ'da riayet edilmediği ve siyasi otoritenin yolsuzluk sarmalı içinde hükümeti ve yargıyı yönlendirdiği izlenimi toplumda siyasal haklara ilişkin güvensizlik yaratmaktadır. Fakat Karadağ'da siyasal alanda gerçekleştirilen reformlar sayesinde siyasal iktidar ve yargıya olan güvenin %45 seviyesine yükseldiği tespit edilmektedir (UNDP, 2016b, s. 250-253).

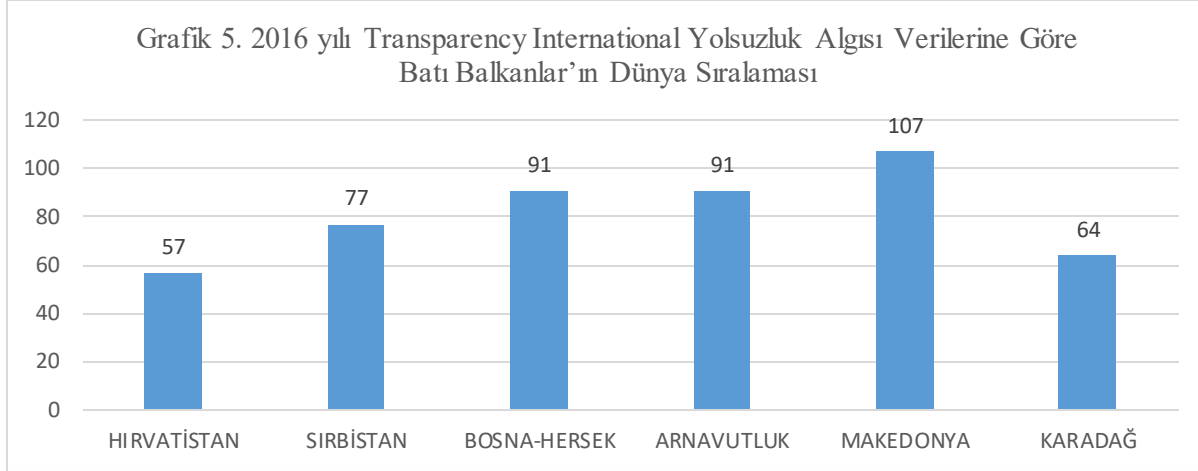
Seçimlerin güvenilir ve tarafsız bir ortamda gerçekleştirilmesi Karadağ açısından büyük önem arz etmektedir. Bu çerçevede Karadağ'da seçimlere olan güveni ve seçilen yönetimin meşruiyetini artırmak amacıyla AB'nin telkinleri sonucu seçim yasası değişikliği gerçekleştirilmiştir (European Commission, 2014b, s. 19). Gerçekleştirilen bu seçim yasası ile birlikte 2016 yılında yapılan seçimlerin öncesinde tarafsız seçim hükümetinin kurulması kararlaştırılmıştır (European Commission, 2016a, s. 62). Bu gelişme 2016 yılında düzenlenen seçimlere ilişkin toplumda seçimlere olan güveni artırmış ve yolsuzluk algısını kısmen ortadan kaldırmıştır. Nitekim 2016 yılında Karadağ'da gerçekleştirilen seçimlere ilişkin AB ilerleme raporunda 2016 seçiminin gergin bir ortamda geçmiş olmasına rağmen adil ve şeffaf bir seçim olduğu vurgulanmıştır (European Commission, 2016b, s. 6). Karadağ'da 2018 yılında yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerine ilişkin AGİT (Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı-Organization for Security and Co-operation in Europe-OSCE) tarafından yapılan gözlemlere göre seçimlerin özgür, adil, şeffaf ve tüm adayların görüşlerinin medyada yer bulduğu bir ortamda gerçekleştirildiği belirtilmiştir.

Bağımsızlığından günümüze bireyler açısından Karadağ'ın siyasal güvenlik konusunda daha güvenli bir devlet haline gelip gelmediğine yönelik kullanılması gereken bir diğer parametre Transparency International'ın hazırlamış olduğu yolsuzluk algısı indeksidir. Yolsuzluk bireylerisiyasal, ekonomik ve sosyal açıdan tehdit eden bir olgu olmakla birlikte Karadağ'da da en yoğun görülen güvenlik tehditlerinin birisidir. Bu hususta, Transparency International'ın yayınlamış olduğu yolsuzluk algısı indeksine göre;



Bağımsızlığını kazanmadan önce Yugoslavya Federal Cumhuriyeti adıyla 102. sırada yer alan Karadağ, bağımsızlığı sonrası dünyada 84. sıraya yükselmiş, 2016 yılında ise 64. sıraya yükselmiştir. (Transparency International). Karadağ'ın, Hırvatistan haricindeki diğer Batı Balkan devletlerine nazaran daha iyi bir sırada olması AB tarafından beklenen siyasal reformların hayata geçirildiğini ve bireylerin siyasal güvenliklerinin sağlandığını ispat etmektedir. Karadağ'daki yolsuzluk algısına ilişkin gerçekleştirilen başka bir çalışmada Karadağ'da bazı kişilerin yasaların üzerinde olup olmadığı sorusuna

katılımcıların %69'unun evet cevabını vermesi Karadağ açısından olumsuz olmakla birlikte bu oranın Sırbistan'da %81 ve Makedonya'da %85 olması Karadağ'ı görece iyi bir konuma getirmektedir (ECA, 2009, s. 51). Batı Balkanlar'daki yolsuzluk problemine ilişkin Transparency International'ın 2016 yılında çıkarmış olduğu rapora göre Batı Balkanlar'daki mevcut duruma bakıldığında;

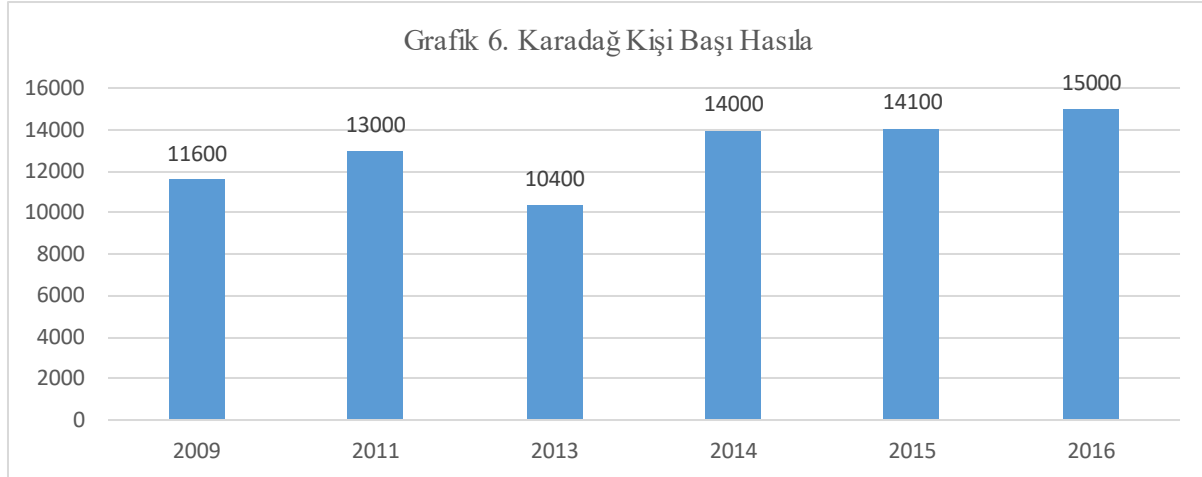


Hırvatistan'ın diğer Batı Balkan devletlerine nazaran yolsuzlukla mücadele noktasında en ileri seviyede olduğu tespit edilmektedir. Hırvatistan'ın arkasından gelen Karadağ ise 2006 yılında bağımsızlığını kazandıktan sonra gerek siyasal gerekse sosyo-ekonomik sonuçları olan yolsuzluğun en yaygın olduğu Batı Balkan devletlerinden birisi olarak kabul edilmesine rağmen on senelik süre zarfında Karadağ hükümeti tarafından gösterilen çabalar sayesinde Karadağ büyük gelişim kaydederek Batı Balkanlar'da ikinci sıraya yükselmiştir. Karadağ'da yolsuzluğun önlenmesi için AB tarafından koşulluluk stratejisi aracılığıyla çeşitli baskıların yapıldığı tespit edilmektedir. Karadağ'daki yolsuzluğun bitirilmesine yönelik gerekli yasal düzenlemeler ve icraatlara yönelik AB tarafından gerçekleştirilen baskılar sonucu 2014 yılında Karadağ parlamentosu yolsuzlukla mücadeleyle ilişkin etik yasasını meclisten geçirmiştir (European Commission, 2015a, s. 7). Yolsuzlukla mücadelede Karadağ'daki kurumsal kapasitenin artırılmasıyla amacıyla 2001 yılında kurulmuş olup 2007 yılında direktörlük haline gelen Yolsuzlukla Mücadele Girişimleri Direktörlüğü (The Directorate for Anti-Corruption Initiatives-DACI) yolsuzluğun önlenmesine yönelik kamu görevlilerinin eğitimi için çeşitli çalışmalar yapmaktadır (European Commission, 2014b, s. 11). Kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi kapsamında bir diğer gelişme AB'nin de desteğiyle 2016 yılında yolsuzlukla mücadele kurumunun kurulması olmuştur (European Commission, 2016b, s. 71).

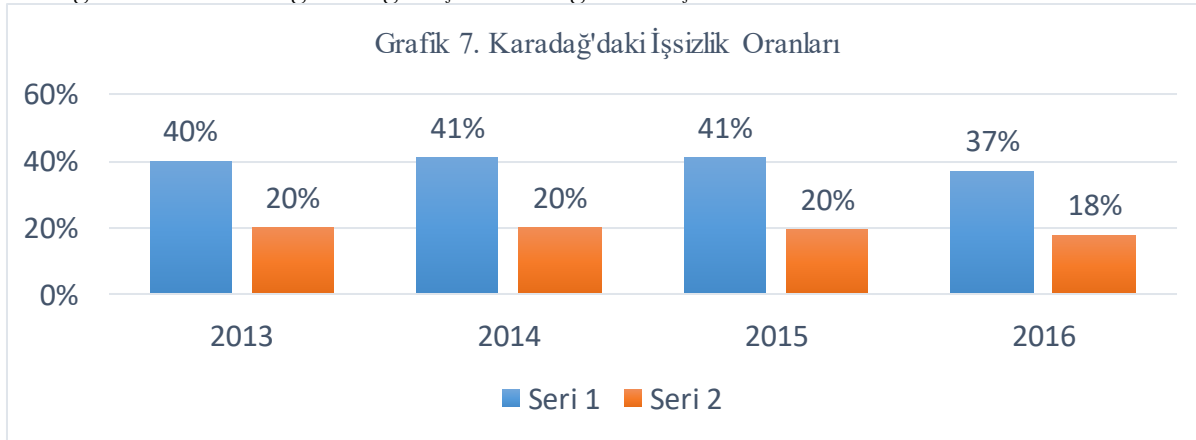
AB tarafından öne sürülen reform istekleri Karadağ tarafından karşılandıkça hükümete ve yargıya güven oranlarından ılımlı artışlar meydana gelmiştir. Buradan hareketle Karadağ'da kronik bir problem haline gelen hükümetlere güven noktasındaki eksiklikler ve yolsuzluk algısı konularında Karadağ'ın katedeceği mesafe bulunmaktadır. Karadağ'ın yolsuzlukla mücadelede sağlamış olduğu ilerlemelerde AB'nin payı büyüktür. Bireylerin siyasal güvenliğinin sağlanması ve yolsuzlukla mücadeleyle yönelik gerçekleştirilen bu reformlarda AB'nin itici gücü ve koşulluluk stratejisinin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır.

Ekonomik güvenliğine ilişkin insani kalkınma indeksinde yer alan temel veri devletlerin GSYH verileridir. Bu veri aracılığıyla devletlerin sürdürülebilir bir ekonomiye sahip olup olmadığı ve bireylerin ekonomik olarak belli refah düzeylerine erişiminin tespiti amaçlanmaktadır. İndeks kapsamında bu verinin yanı sıra işsizlik gibi veriler de bireylerin ekonomik güvenliğine ilişkin bilgiler sunmaktadır.

UNDP raporlarından hareketle ilk olarak incelenmesi gereken Karadağ'ın GYSH'dır. 2009 yılından itibaren var olan veriler incelendiğinde;



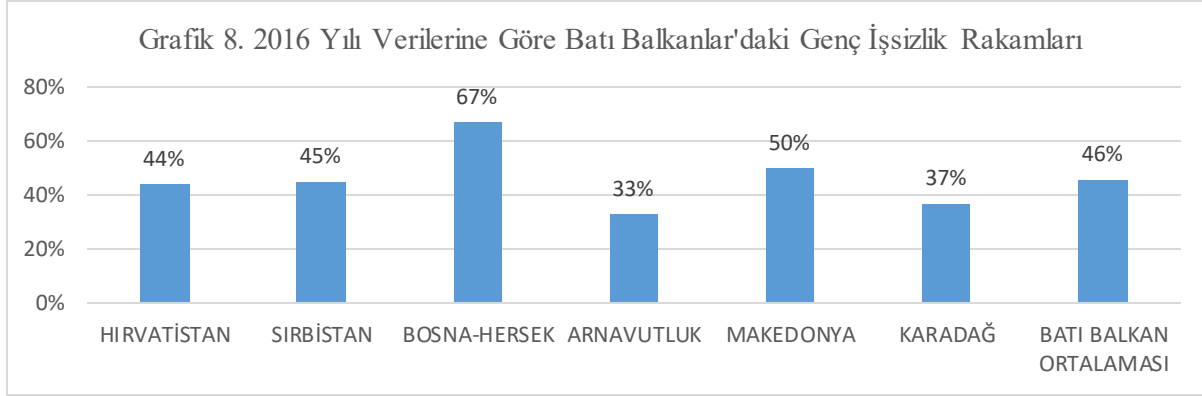
2009 yılı insani kalkınma indeksindeki verilere göre Karadağ'daki kişi başı hasıla 11,500 dolardır (UNDP, 2009, s. 172-174). Karadağ sahip olduğu bu kişi başı hasıla rakamı ile dünya genelinde gelişmiş devletler sınıfında yer almaktadır. 2010 yılında Karadağ'da kişi başı hasıla 12,500 dolarseviyesine, 2015 yılında 14,500 ve 2016 yılında 15,500 dolar seviyesine yükselmiştir (UNDP 2010, s. 208-211, UNDP 2015, s. 143-146 ve UNDP 2016b, s. 198-201). Karadağ, sahip olduğu bu kişi başı hasıla rakamları ile 2015 yılından itibaren çok gelişmiş devletler sınıfında yer almaktadır. Karadağ ekonomisindeki bu büyüme bireylerin ekonomik olarak refah içinde yaşamalarının önünü açmaktadır. Ayrıca dünya geneline oranla Karadağ'ın 2009 yılından itibaren sıralamasında yükselmesi ekonomik olarak devletin doğru reform adımları izlediğini göstermektedir. Bu durumun bir sonucu olarak ülkede zenginleşmenin arttığı ve bireylerin ekonomik olarak güvenliklerinin arttığı gözlemlenmektedir. Karadağ'daki ekonomik güvenliğe ilişkin bir diğer veri işsizlik rakamlarıdır.



2013 yılı verilerine göre Karadağ'daki işsizlik oranı %20 civarında genç işsizlik oranı ise %40 civarındadır (UNDP, 2013, s. 28). 2016 verilerine göre; Karadağ'daki işsizlik %18'e genç işsizlik oranı %37 seviyesine düşmüştür (UNDP, 2016b, s. 238-241). Karadağ'ın işsizlik rakamlarından hareketle özellikle genç işsizliğine ilişkin ortaya çıkan yüksek rakamlar bireylerin ekonomik güvenliği açısından soru işareti doğurmaktadır.

Genel işsizlik rakamlarının yanı sıra genç işsizlik oranlarındaki bu yüksek seviyeler toplumun geleceğini oluşturan genç bireyler açısından geleceğe yönelik umutsuz bir bakış açısına sahip olmalarına ve kendilerini güvensiz hissetmelerine sebep olmaktadır. Özellikle 2008 ekonomik krizi ile AB

ülkelerinin tamamında işsizlik temel bir sorun olarak karşımıza çıkmakla birlikte (Günel ve Günel, 2016, s.243) Karadağ'daki oranlar AB ortalamasının üzerindedir. Karadağ'daki işsizliğin bu derece yüksek seyretmesinin yanı sıra bağımsızlığından itibaren işsizlik oranlarındaki zayıf düşüş ekonomik alanda güvenliğin sağlanması noktasında Karadağ'ın yetersiz kaldığını göstermektedir. Fakat işsizliğe ilişkin Karadağ'daki bu olumsuz tablo diğer Batı Balkan devletleri ile kıyaslandığında farklı bir sonuç karşımıza çıkmaktadır.



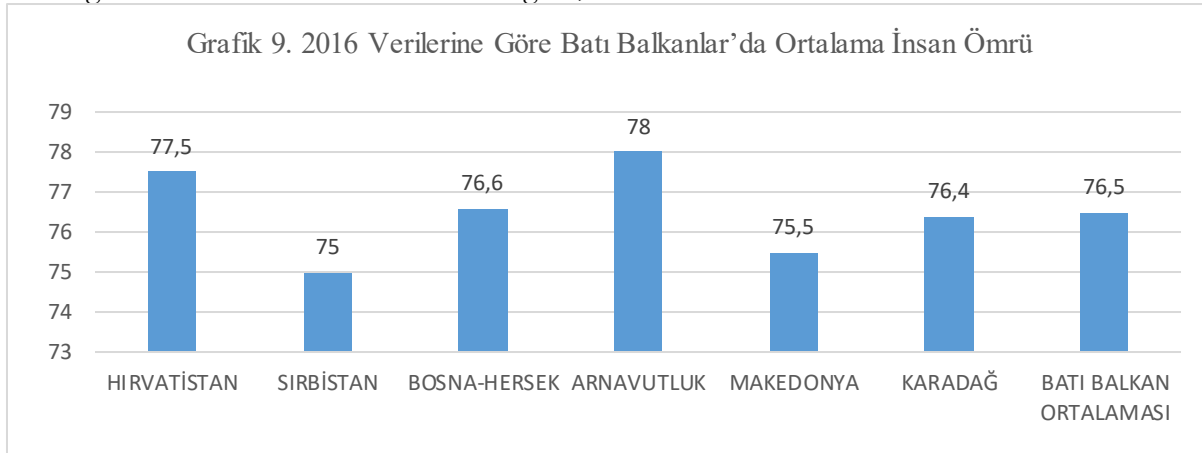
Genç işsizlik oranları noktasında AB üyesi olan Hırvatistan'da bu oranın %44, Sırbistan'da %45, Bosna-Hersek'te %67 ve Makedonya'da %50, Arnavutluk'ta %33 ve Batı Balkan ortalamasının %46 olduğu bir durumda ortaya çıkan bu durum Karadağ'ı görece başarılı bir konuma getirmektedir (UNDP, 2016b, s. 259-262). Diğer Batı Balkan devletleriyle kıyaslandığından Karadağlı genç bireylerin geleceğe ilişkin ekonomik kaygılarına yönelik Karadağ'ın bölgedeki diğer devletlere oranla daha güvenli bir ülke olduğu sonucu karşımıza çıkmaktadır.

Karadağ'daki ekonomik problemlerin aşılması için öncelikle gerekli olan sürdürülebilir bir ekonomik kalkınmanın sağlanmasıdır. Sürdürülebilir bir ekonomik kalkınmanın sağlanması için AB tarafından Karadağ'a yapılan ekonomik yardımlar etkili olsa da kalıcı bir çözüm için ekonomide yapısal reformların hayata geçirilmesi gerekmektedir. AB tarafından istenen ve desteklenen ekonomik reformlar kapsamında Karadağ 2016 yılında altyapı ve yatırım odaklı ekonomik reform paketi hazırlamıştır (European Commission, 2016c, s. 74). Karadağ'daki reform programlarının desteklenmesinin yanı sıra ülke ekonomisinin liberal ekonomik düzene uyumu da AB tarafından desteklenmektedir. Bu çerçevede Yugoslavya Federasyonu zamanında devletin eli nde bulunan fabrika ve liman gibi işletmelerin âtil duruma gelmesini önlemek amacıyla bu işletmelerin özelleştirilmesi desteklenmektedir. Bu çerçevede Karadağ'ın en büyük alüminyum fabrikası olan KAP'ın iflasineşiğine gelmiş olması yüzünden özelleştirilmesi gerektiği AB tarafından ilerleme raporlarında sıklıkla vurgulanmaktadır (European Commission, 2014c, s. 21). Ayrıca Karadağ'daki özelleştirmelerde iki yıl gibi bir süre tıkanıklık yaşansa da bürokratik problemler aşılarak Niksic Çelik Fabrikası bir Türk şirketine satılmış ve Kotor limanı turizm faaliyetleri için doksan yıllığına kiralanmıştır (European Commission, 2012, s. 20). AB tarafından desteklenen bu özelleştirmeler ile Karadağ'ın liberal ekonomik düzene adapte olması amaçlanarak Karadağ ekonomisinin daha sağlıklı bir şekilde büyümesi hedeflenmektedir.

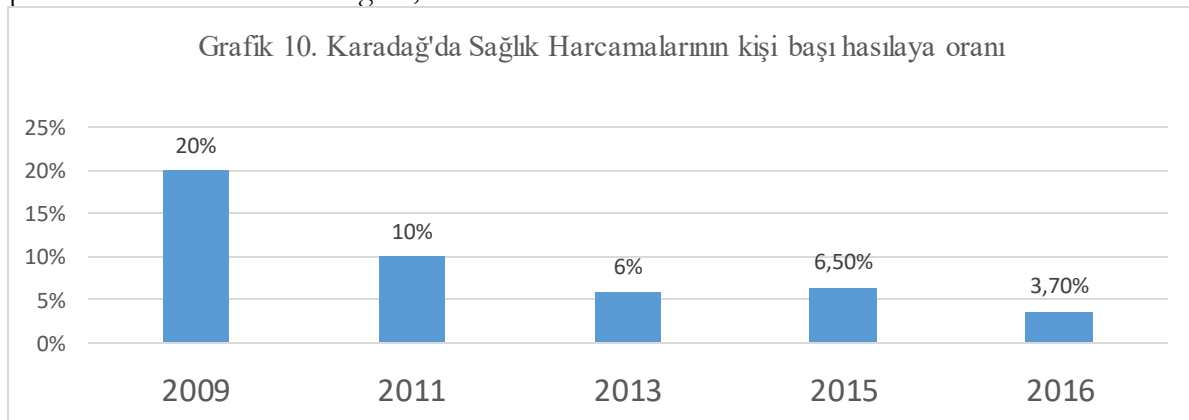
AB'nin Karadağ'a sunduğu mali destekler Karadağ ekonomisinin canlanmasına ve ülkede ekonomik faaliyetlerin daha güçlü bir konuma gelmesine katkı sağlamaktadır. Bu kapsamda 1990'lı yıllardan itibaren AB'nin ekonomik yardımlarından faydalanan Karadağ AB'ye üyelik sürecinde gerek IPA 1 gerek IPA 2 programları kapsamında da AB'den pek çok yardım almıştır. IPA 1 kapsamında 123 milyon, IPA 2 kapsamında 270 milyon Euro yardım alan Karadağ bu yardımlar aracılığıyla

ekonomisini canlı tutmayı başarmıştır (European Commission 2014a, s. 25-28 ve 2015b, s. 18). IPA yardımları ile sadece Karadağ ekonomisine sıcak para sağlanmamakta aynı zamanda bireylerin refah seviyelerini artıracak ulaşım ve altyapı sistemlerine de yatırımlar yapılmaktadır. Bu çerçevede IPA 1 kapsamında onaylanan Bar-Varbnica demir yolunun rehabilitesi ve katı atık yönetim kapasitesinin geliştirilmesine yönelik projelerin onaylanması hem Karadağ ekonomisinin canlanması hem de bireylerin hayat kalitelerinin artması noktasında olumlu katkılar sunmuştur (European Commission, 2010, s. 75). AB tarafından Karadağ'a yapılan bu ekonomik yardımlar ile diğer Batı Balkan devletlerine yapılan yardımlar karşılaştırıldığında Karadağ ülkelerin kişi başına düşen gelirlerine oranlandığında en çok yardım alan devlet konumundadır (European Commission, 2008, s. 20). Ortaya çıkan bu durum Karadağ'da var olan ekonomik problemlerin aşılmasında AB'nin etkin rolünü ortaya çıkarmaktadır.

Sağlık güvenliği kapsamında UNDP tarafından esas alınan ana parametre, ortalama insan ömrüdür. Karadağ'ın insani kalkınma indeksine ilk kez girdiği 2009 yılından 2016 yılına kadar geçen sürede ortalama insan ömrü ve sağlık güvenliğine ilişkin verilerde standardın genel hatlarıyla korunduğu tespit edilmektedir. Bu çerçevede ilk olarak Karadağ'daki ortalama insan ömrüne yer vermek gerekmektedir. İndeksteki verilere göre;



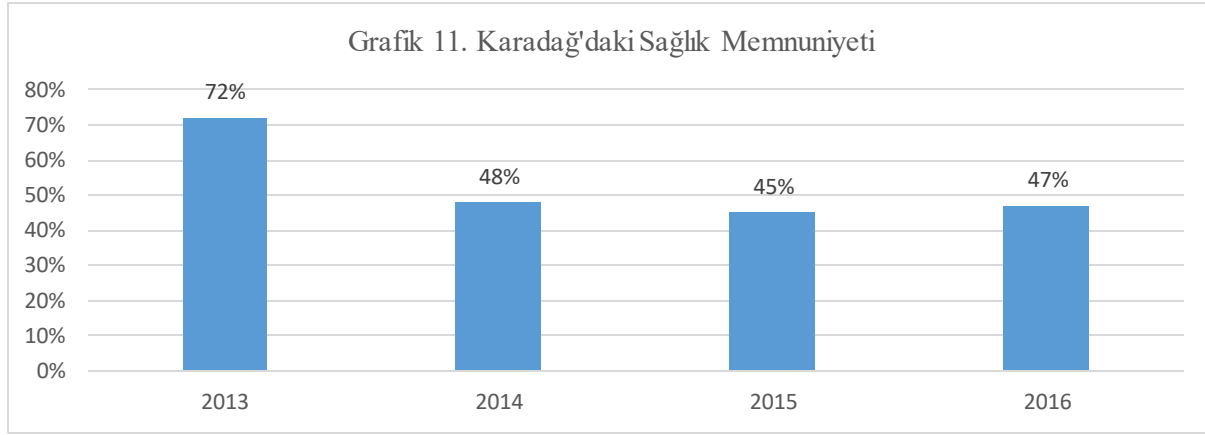
Batı Balkanlar'ın genelinde yakın seviyelerin var olduğu tespit edilmektedir. Nitekim Karadağ'da ortalama insan ömrü de Batı Balkanlar ortalaması ile aynı ve 76,5'tir. Bir diğer sağlık göstergesi olarak ele alınması gereken parametre sağlık harcamalarının milli gelire oranıdır. Bu kapsamda elde edilen verilere göre;



Karadağ'ın bağımsızlığını kazandığı 2006 yılından 2009 yılına kadar geçen sürede GSYH'nın %20'sinin sağlığa ilişkin olduğu görülmektedir (UNDP, 2009, s. 199-202). Fakat 2009 yılından itibaren

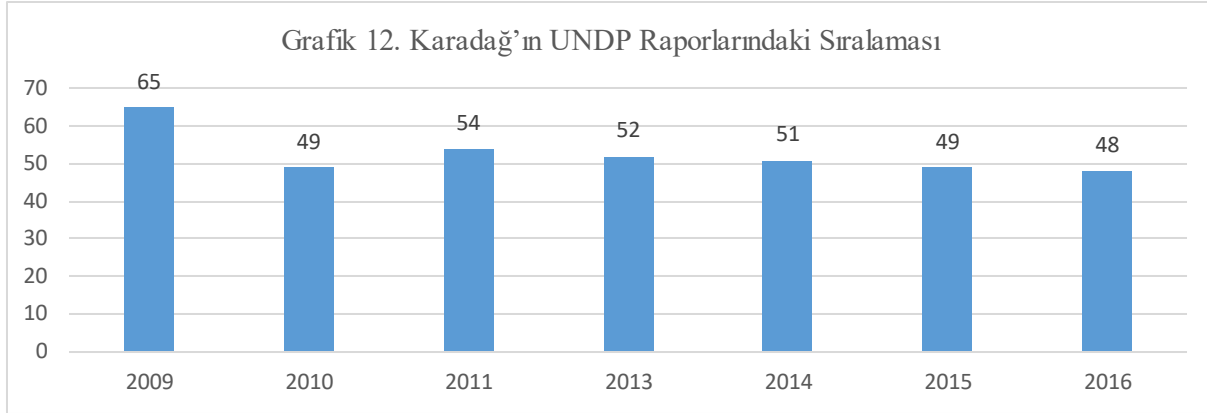
Karadağ'daki sağlık harcamaları ya düşüş göstermiş ya da milli gelirin arttığı oranda artmadığından dolayı düşüş göstermiş ve 2016 yılı verilerine göre sağlık harcamalarının GSYH'a oranı %3,7'e gerilemiştir. Ayrıca Karadağ'da kişi başına düşen sağlık harcaması 1100 dolara denk gelmekte ve her on bin kişiye 20 doktorun düştüğü belirtilmektedir (UNDP, 2010, s. 202-205). Sağlık güvenliğine ilişkin yer alan parametreler kapsamında Karadağ'da yetişkin ve çocuk ölüm oranının binde 5 olması ve salgın hastalıklar sebebiyle toplumda milyonda 2 oranında bireyin ölmesi Karadağ'ın sağlık güvenliği noktasında yetişkin ve çocuk ölümlerinin düşük seviyelerde tutularak belli bir başarısı sağlansa da sağlık harcamalarının yıldan yıla giderek düşmesi Karadağ'daki sağlık hizmetine tüm bireylerin rahatça ulaşabilmesi ve kaliteli bir sağlık hizmeti alabilmeleri noktasında soru işaretleri barındırmaaktadır (UNDP, 2015, s. 238-241).

Bağımsızlığının ilanından itibaren Karadağ'da sağlığa yapılan harcamalardaki düşüş sağlık hizmetinin kalitesine de olumsuz bir şekilde yansımıştır. Bu çerçevede 2013 yılından itibaren ortaya koyulan verilere göre;



2013 yılında Karadağ toplumunun %72'si Karadağ'da verilen sağlık hizmetinden memnun olduklarını belirtmekte iken 2016 yılına gelindiğinde bu oran %47 seviyelerine kadar düşmüştür (UNDP, 2010, s. 180-183). Toplum nezdinde sağlık hizmetlerine yönelik belirtilen bu memnuniyetsizlik, Karadağ'daki sağlık harcamaları ile yakında alakalı olduğu aşikardır.

İnsani kalkınma indeksinde yer alan veriler kapsamında Karadağ'ın insan güvenliği alt sektörleri çerçevesinde başarılı olduğu noktalar veya eksiklikler tespit edilmiştir. Bu alt sektörlerin genel olarak değerlendirilmesi sonucu Karadağ'ın başarılı bir konumda olduğu tespit edilmektedir. Karadağ'ın bu başarısının belirlenmesi için insani kalkınma indeksinde devletlerin insan güvenliği açısından güvenliği olup olmadıklarına yönelik üç temel parametre kullanılmaktadır. İnsan güvenliğinin alt güvenlik sektörlerine ilişkin diğer parametrelere indeks kapsamında yer verilse de esas olarak değerlendirmede kullanılan ölçütler: ekonomi için kişi başı hasıla, eğitim için ortalama okul süresi ve sağlık için ortalama ömür süresidir. Bu üç parametre esas alınarak devletler dünya genelinde sıralanmaktadır.

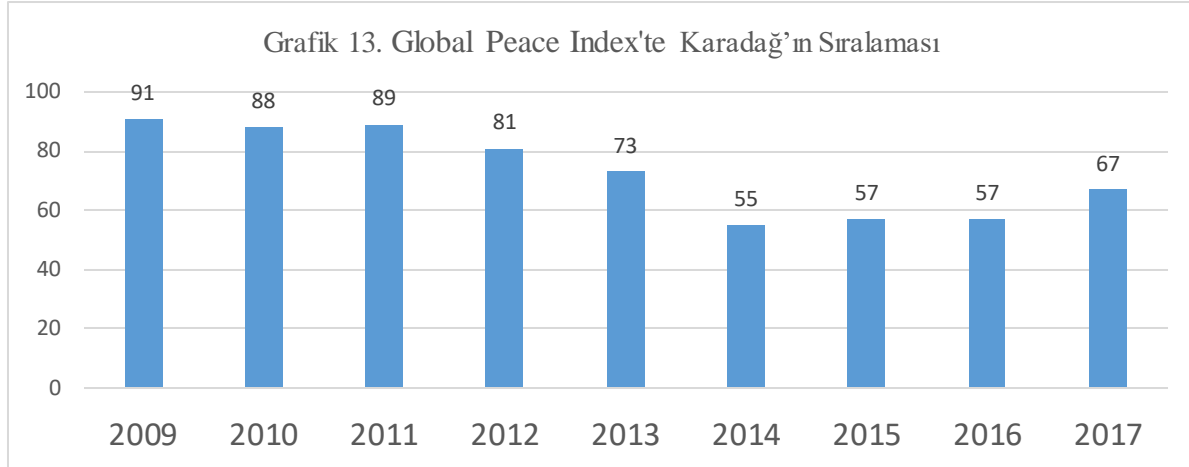


Buna göre 2009-2016 yılları arası Karadağ'ın sıralaması 2009 yılındaki sıralaması 65 olarak belirlenmiştir (UNDP, 2009, s. 167-170). Bu sıralaması ile Karadağ dünya genelinde gelişmiş ülke statüsünde yer almıştır. Karadağ 2010 yılında 49, 2011 yılında 54, 2013 yılında 52, 2014 yılında 51, 2015 yılında 49 ve 2016 yılında 48. sıraya yükselerek indekse girdiği tarihten itibaren genel itibarıyla yükselen bir grafik çizmiştir (UNDP 2016b vd.). Ayrıca 2016 yılında dünya genelinde 48. sıraya yükselen Karadağ, çok gelişmiş ülke sınıfına da girmiştir. Karadağ'ın insani kalkınma indeksindeki bu artan başarısı ülkedeki bireylerin güvenliğinin sağlanması noktasında olumlu adımların atıldığını göstermektedir.

AB tarafından Karadağ'a uygulanan koşulluluk stratejisinin Karadağ'daki insan güvenliğini artırdığına yönelik kullanılacak olan son parametre Ekonomi ve Barış Enstitüsü (Institute for Economics and Peace) tarafından çıkarılan Global Peace Index'tir. Bu indeksin hazırlanmasında daha nicel parametrelerin kullanıldığı ve kullanılan ölçeklerin UNDP tarafından kullanılan ölçeklerden farklı olduğu görülmektedir. Sonuç itibarıyla indeks bir devletin bireyler için ne derece güvenli olup olmadığına yönelik veriler sunmaktadır.

İndeks kapsamında kullanılan değerlendirmelerde iç barış %60, dış barış %40 etki edecek şekilde değerlendirilmektedir. Belirlenen ölçekler 1-5 arası önem derecesine göre sıralanmaktadır. Bu ölçekler; toplumdaki suç algısı (4), her 100 bin bireye düşen polis ve güvenlik görevlisi sayısı (3), her 100 bin bireye düşen cinayet sayısı (4), her 100 bin bireye düşen hapisteki birey sayısı (3), hafif silahlara erişimin kolaylığı (3), organize çatışma seviyesi (5), şiddet içeren gösterilerin olasılığı (3), suç oranı (4), siyasal istikrarsızlık (4), insan haklarının çiğnenmesi (4), her 100 bin bireye düşen büyük konvansiyonel silahların ithalatı veya transferi (2), terörist saldırı potansiyeli (1), organize çatışmalarda ölen sayısı iç (5), askeri harcamaların milli gelire oranı (2), her 100 bine düşen silah altındaki asker sayısı (2), BM barışı koruma görevlerinin fonlanması (2), her 100 bin bireye düşen ağır silahların sayısı (3), her 100 bin bireye düşen büyük konvansiyonel silahların ihracı (3), askeri kapasite (2), toplumdaki yerinden edilmiş bireylerin oranı (4), komşu ülkelerle ilişkiler (5), içeride ve dışarıda meydana gelen çatışmalar (5) ve organize çatışmalarda ölen sayısı (5)'dir (IEP, 2010, s. 9). İndekste kullanılan ölçekler incelendiğinde bireylerin fiziksel güvenliklerinin daha ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Fakat bunun yanı sıra; terörden ve organize suçlardan etkilenen bireylere ilişkin parametrelerin olması ve siyasi istikrar ve dış politikada iyi komşuluk ilişkilerine ilişkin parametrelerin de olması sayesinde bu indeks, insan güvenliği konusunda devletlerin gelişimini gözlemlene fırsatı sunmaktadır.

AB'ye üyelik sürecinde uygulanan Koşulluluk stratejisinin şartlarına Karadağ tarafından gerekli özenin gösterilmesi sonucu insan güvenliği alanında Karadağ'ın ilerleme kaydettiği UNDP tarafından hazırlanan İnsani Kalkınma Raporlarında ortaya çıkmaktadır. Karadağ'ın sağlamış olduğu bu ilerleme Global Peace Index üzerinden de incelenecek olursa;



Global Peace Index'e ilk defa 2009 yılında giren Karadağ bu indekse ilk eklendiğinde dünya genelinde 91. sırada yer almıştır (IEP, 2009, s. 10-11). Karadağ, 2010 yılında 88, 2011 yılında 89, 2012 yılında 81, 2013 yılında 73, 2014 yılında 55, 2015 ve 2016 yılında 57 ve 2017 yılında 67. sırada yer almıştır (IEP 2017 vd.). 2016 yılında Karadağ'da yaşanan darbe girişiminden dolayı siyasi olarak çalkantılı bir yıl olmasından ötürü bu durum 2017 yılındaki indekse olumsuz olarak yansımış olsa da Karadağ'ın indekste genel performansı incelendiğinde bireyler için gün geçtikçe daha güvenli bir devlet haline geldiği söylenebilmektedir. Bu noktada gerek bireylerin güvenliğinin sağlanmasına ilişkin AB'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalara Karadağ'ın da taraf olması gerekse bireylerin silahlara kolay erişimini engellemek için AB tarafından başlatılan girişimlere Karadağ'ın katılması, bu indekste Karadağ'ın gelişim kaydetmesini sağlayan gelişmeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Batı Balkanlar'da bölgesel barış, iş birliği ve iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesine yönelik AB'nin yapıcı ve destekleyici tavrı da Karadağ'ın bu indekste ilerleme kaydetmesine imkân tanımıştır. Buradan hareketle genişlemeye ilişkin AB'nin izlemiş olduğu stratejinin Karadağ'ın daha güvenli bir devlet haline gelmesine katkı sağladığı görülmektedir.

Sonuç

AB üyeliği çerçevesinde AB'nin uygulamış olduğu koşulluluk stratejisi sayesinde Karadağ, insan güvenliği anlamında gelişim kaydetmiş ve insan güvenliği açısından gün geçtikçe daha güvenli bir hale gelmiştir. Nitekim buna ilişkin BM tarafından yapılan bir başka araştırma olan geleceğe ilişkin gençlerin beklentilerinin ölçüldüğü bir ankette Karadağlı gençlerin on sene sonraki hayatlarına ilişkin olumlu beklentilere sahip olduğu ve geleceğe güvenle baktıkları tespit edilmektedir (UNDP, 2017, s. 24). Bu çerçevede gençlerin kendilerini daha güvende hissettikleri ve geleceğe daha güvenle baktıkları bir ortamda insan güvenliğini sağlama noktasında Karadağ'ın, AB aracılığıyla başarılı adımlar attığı görülmektedir.

Karadağ örneği üzerinden AB üyeliği kapsamında uygulanan koşulluluk stratejisi aracılığıyla talep edilen şeyin aslında bir devletin insan güvenliği normlarını karşılaması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu sonuçtan hareketle koşulluluk stratejisini gerektiği gibi ve doğru bir şekilde uygulayan Karadağ insan güvenliği indekslerinde ilerlemeler kaydetmiş ve insan güvenliği açısından güvenli bir ülkeye dönüşmüştür. Bu açıdan AB'nin izlemiş olduğu koşulluluk stratejisinin temel sonucu devletlerin insan güvenliği noktasında ilerlemesidir.

AB ile Karadağ arasındaki ilişkiden hareketle AB tarafından uygulanan koşulluluk stratejisi sayesinde Karadağ'ın insan güvenliği açısından ilerleme kaydetmesine ek olarak AB üyeliği için aday ülke konumunda bulunan diğer Batı Balkan devletleri için de Karadağ'ın sağlamış olduğu ilerlemeler

bir örnek teşkil etmektedir. Buradan hareketle şu sonuca varılmaktadır ki Karadağ örneğinde de görüldüğü üzere derin yapısal problemlerin yaşandığı Batı Balkan devletlerinde bu yapısal problemlerin çözümü ve bireylerin güvenliğinin sağlanması için gereken AB üyelik sürecinde beklenen reformların hayata geçirilmesi ve koşulluluk stratejisine tam uyumdur.

KAYNAKÇA

- Ağır, B. S. (2015). European perspective of human security: From a conception to the reality? I. Dordevic, M. Glamotchak, S. Stanarevic and J. Gacic (Editors). *Twenty Years of Human Security: Theoretical Foundations and Practical Applications* içinde (s. 365-375). Belgrad: University of Belgrad ve Institut Français de Geopolitique-Universite Paris 8.
- Ağır, B. S., Gürsoy, B. ve Arman, M. N. (2016). European perspective of human security and the Western Balkans. *Revue Des Sciences Politiques*, 50, s. 41-54.
- Arman, M. N. ve Mengüaslan, H. (2015). The congruity between theory and the practice in the context of human security for the European Union. I. Dordevic, M. Glamotchak, S. Stanarevic and J. Gacic (Editors). *Twenty Years of Human Security: Theoretical Foundations and Practical Applications* içinde (s. 387-398). Belgrad: University of Belgrad ve Institut Français de Geopolitique-Universite Paris 8.
- European Commission (2008). *Western Balkans: Enhancing the European perspective*, 10.09.2018, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2008/november/tradoc_141300.pdf.
- European Commission (2010). *2009 Annual report on the implementation of the instrument for pre-accession Assistance (IPA)*, 02.09.2018, <http://edz.bib.uni-mannheim.de/edz/pdf/sek/2010/sek-2010-1430-en.pdf>.
- European Commission (2011). *Enlargement strategy and main challenges 2011-2012*, 04.09.2018, http://www.delme.ec.europa.eu/upload/dokumenta/mn_rapport_2011_en.pdf.
- European Commission (2012). *Montenegro progress report*, 20.08.2018, https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/mn_rapport_2012_en.pdf.
- European Commission (2014a). *2013 Annual report on financial assistance for enlargement (IPA, PHARE, CARDS, Turkey Pre-Accession Instrument, Transition Facility)*, 09.09.2018, https://ec.europa.eu/neighbourhoodenlargement/sites/near/files/pdf/financial_assistance/ipa/2014/2013-ipa-report-staff.pdf.
- European Commission (2014b). *Indicative strategy paper for Montenegro (2014-2020)*, 10.09.2018, <https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/keydocuments/2014/20140919-csp-montenegro.pdf>.
- European Commission (2014c). *Enlargement strategy and main challenges 2014-15*, 05.09.2018, http://www.europa.rs/upload/2014-strategy-paper_en.pdf.
- European Commission (2015a). *Montenegro progress report*, 25.08.2018, https://ec.europa.eu/neighbourhoodenlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2015/20151110_report_montenegro.pdf.
- European Commission (2015b). *Annual report on financial assistance for enlargement in 2014*, 05.09.2018, http://www.cdep.ro/afaceri_europene/CE/2015/SWD_2015_201_EN_DOCUMENTDETRAVAIL_f.pdf.
- European Commission (2016a). *Annual report of the European Union's humanitarian aid and civil protection policies and their implementation in 2015*, 06.09.2018, http://ec.europa.eu/echo/files/media/publications/annual_report/2015/en.pdf.
- European Commission (2016b). *Montenegro progress report*, 22.08.2018,

- https://ec.europa.eu/neighbourhoodenlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_montenegro.pdf
- European Commission (2016c). *2016 Economic reform programmes of Albania, the former Yugoslav Republic of Macedonia, Montenegro, Serbia, Turkey, Bosnia and Herzegovina and Kosovo*, 03.09.2018, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/file_import/ip028_en_2.pdf.
- European Council (2003). *European security strategy: A secure Europe in a better world*, 20.08.2017, <https://europa.eu/globalstrategy/en/european-security-strategy-secure-europe-better-world>.
- European Court Of Auditors (ECA) (2009). *The effectiveness of The Commission's Projects in the area of justice and home affairs for The Western Balkans*, 21.08.2018, https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR09_12/SR09_12_EN.PDF.
- Günel, G. G. ve Günel, A. (2016) Avrupa Birliği genişleme sürecinde işsizlik oranlarının belirleyicileri: Mekansal ekonometri analizi, *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 7-2, s. 237-252.
- Institute For Economics & Peace (IEP) (2009). *2009 Methodology, results & findings*, 15.08.2018, <https://www.vredesmuseum.nl/download/vredesindex2009.pdf>.
- IEP (2010). *2010 Methodology, results & findings*, 03.09.2018, http://peacewomen.org/sites/default/files/wps.iep_gpi2010_methodologyresultsfindings.2010_0.pdf.
- IEP (2017). *Global peace index 2017*, 26.08.2018, <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2017/06/GPI17-Report.pdf>.
- Kotsopoulos, J. (2006, Haziran). A human security agenda for The EU. *Eneopean Policy Center Issue Paper No.48*, 10.09.2017, https://www.researchgate.net/publication/272833950_A_human_security_agenda_for_the_EU.
- Mandacı, N. (2002). Montenegro the next?, *Perceptions*, 6.4: s. 79-96.
- Ovalı, A. Ş. (2006) Ütopya ile pratik arasında: Uluslararası ilişkilerde insan güvenliği kavramsallaştırması, *Uluslararası İlişkiler*, 3-10, s. 3-52.
- The Barcelona Report of The Study Group (2004). *The Barcelona report: A human Security doctrine for Europe*, 29.08.2018, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/solana/040915CapBar.pdf.
- The Berlin Report of the Human Security Study Group (2016). *From hybrid peace to human security: Rethinking EU strategy towards conflict*, 03.09.2018, <https://europa.eu/globalstrategy/en/file/424/download?token=VFwH62WJ>.
- Transparency International, *Global Corruption Perception Index*, 12.09.2018, <https://www.transparency.org/>.
- United Nations Human Development Programme (UNDP) (1994, Mart). Human development report 1994, *Human Development Reports*, 04.09.2018, http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/255/hdr_1994_en_complete_nostats.pdf.
- UNDP (2009). *Human development report 2009 overcoming barriers: Human mobility and development*, 27.08.2018, http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/269/hdr_2009_en_complete.pdf.
- UNDP (2010). *Human development report 2010 the real wealth of nations: Pathways to human development*, 12.09.2018, http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/270/hdr_2010_en_complete_reprint.pdf.
- UNDP (2013). *National human development report 2013: 'People are the real wealth of the country.' How rich is Montenegro?*, 16.09.2018, http://hdr.undp.org/sites/default/files/montenegro_2013.pdf.
- UNDP (2014). *Human development report 2014 sustaining human progress: Reducing vulnerabilities and*

- building resilience*, 26.08.2018, <http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr14-report-en-1.pdf>.
- UNDP (2015). *Human development report 2015 work for human development*, 10.09.2018, http://hdr.undp.org/sites/default/files/2015_human_development_report_1.pdf.
- UNDP (2016a). *Human development report 2016: Risk-proofing The Western Balkans: Empowering people to prevent disasters*, 15.09.2018, http://hdr.undp.org/sites/default/files/risk_proofing_the_western_balkans.pdf.
- UNDP (2016b). *Human development report 2016 human development for everyone*, 24.08.2018, http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf.
- UNDP (2017). *Socio-economic perceptions of young people in Bosnia and Herzegovina*, 26.08.2018, http://europa.ba/wp-content/uploads/2017/08/Socio-ekonomiske-percepcije-mladih-u-BiH_ENG.pdf.
- Üste, A. N. (2018). Birinci Dünya Savaşı sonrasında Avrupa’da güç dengesi ve Hitler’in güç dengesi politikası, *Aydın İktisat Fakültesi Dergisi*, 3-1, s. 68-82.